

Errorarium

De baas van de briljante, maar nukkige dokter House uit de gelijknamige televisieserie krijgt een welgemeend advies: “Je moet iemand als House niet willen controleren. Je moet hem managen”.

Ah, managen! Ofwel: meebewegen met je eigen doel voor ogen. Snappen dat je functioneel bent in een proces dat je niet compleet beheerst, maar dat je wel kunt beïnvloeden.

Dit advies lijkt me ook toepasbaar op de natuur. Natuur moet je niet willen beheersen. Wel kun je snappen dat jij als mens onderdeel bent van natuurlijke processen - en die dan jouw kant ombuigen, omdat jij wilt overleven.

De filosoof Hannah Arendt merkt op dat processen altijd verder strekken dan onze bedoelingen reiken. Een proces kent geen einde. En dat maakt processen principieel onzeker en onbeheersbaar. Arendt vraagt zich (in 1958!) dan ook bezorgd af wat wij doen als we ‘natuurlijke’ processen creëren “die zonder de mens nooit zouden bestaan en die de aardse natuur uit zichzelf waarschijnlijk niet zou bewerkstelligen”.

Ik moest aan haar denken toen ik het werk ‘Errorarium’ van biokunstenaar Adam Zaretsky zag op de tentoonstelling *Ja Natuurlijk*. ‘Errorarium’ is een soort jukebox waarin embryo’s van zebravisjes zweven die Zaretsky heeft geïnjecteerd met algen. “Doel is”, zegt Zaretsky, “dat de embryo’s uitgroeien tot visjes die zichzelf kunnen voeden”. Breder doel is natuurlijk om ons kunstkijkers te confronteren met ‘goedbedoelde’ ingrepen in natuurlijke processen.

Arendt is allang overleden en kan zelf dus niet meer reageren op zo’n kunstwerk. Maar de lijn van haar denken valt wel verder te trekken. Zo denk ik niet dat Arendt ons zou oproepen om met onze tengels van de natuur af te blijven ‘omdat we niet goed overzien wat we doen’. Handelingen zetten volgens Arendt onvermijdelijk een proces in werking dat je niet helemaal kunt beheersen – en tegelijkertijd is handelen voor haar de essentie van menszijn. Wel zou ze ons, vermoed ik, oproepen om te handelen vanuit een bepaalde mentaliteit: een mentaliteit die de onvoorspelbaarheid en onomkeerbaarheid van onze daden erkent - en daarmee werkt. Een heel andere mentaliteit dus dan die ‘Errorarium’ uitwasemt.

Misschien zou ze simpelweg zeggen: stop met ingenieurtje spelen. Wees een manager.

Marjan Slob